

6. ÖĞRENME ALANI: ETKİN VATANDAŞLIK

DEMOKRASİ SERÜVENİ (6. Öğrenme alanı-1. Kazanım)

Demokrasi: Halkın kendi kendini yönetmesi esasına dayanan yönetim biçimidir.

Demokrasilerde halk yöneticilerini kendisi seçer. Hak ve özgürlükler yasalarla güvence altına alınmıştır.

Demokrasinin Tarihi Gelişimi:

M.Ö V. Yüzyılda Demokrasi: Demokrasinin **ilk** uygulandığı devlet **Yunanistan'da Atina'dır**.

Kişiler yönetime katılır, oy kullanırlardı. Ama herkes oy kullanamazdı. Yabancılar, köylüler ve kadınların hakkı yoktu.

Orta Çağda Demokrasi: 1215 yılında İngiltere'de Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Fermanı) imzalanmıştır. Kralın yetkileri sınırlandırılmış, halka bazı özgürlükler verilmiştir. Halkın çok azı seçimlere katılmıştır. Oy vermek için erkek olma ve vergi verme şartı vardır.

18. ve 19. Yüzyılda Demokrasi: 1776'da Amerikan kolonileri “**Virginia Haklar Bildirgesi**”ni ilan etti. 1789'da “**Fransız İhtilali**” ile monarşi yıkıldı, cumhuriyet ilan edildi. “**Fransız İnsan Yurttaş Hakları Bildirgesi**” yayınlandı. **Özgürlük, adalet, milliyetçilik ilkeleri ortaya çıktı**. Bu ilkeler bütün insanlar için geçerli oldu. Bu nedenle bildirge “**evrensel**” nitelik taşır.

Günümüzde ülkemizde olduğu gibi birçok ülkede de **temsili demokrasi yöntemi** uygulanmaktadır. Bu yöntemde halk kendisini temsil edecek kişileri seçer, o kişiler halk adına halk için kararlar alır. Meclis bir kararı almakta zorlanır ve kendi içinde uyuşmazlığa düşerse bu yetkiyi halka verir. Halk oylaması yapılarak karar alınır. **Referandum (halk oylaması)** yarı doğrudan demokrasi uygulamasıdır.

Demokrasinin Temel İlkeleri:

1- Milli Egemenlik: Demokrasilerde egemenlik millete aittir. Millet bu hakkını seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullanır.

2- Özgürlük: İnsanın doğuştan sahip olduğu temel haktır. **Özgürlük, bireyin başkalarına zarar vermeden istediği her şeyi yapabilmesidir**.

3- Eşitlik: Tüm insanlar kanunlar önünde eşittir. Yasalar din, inanç, cinsiyet ayrımı olmadan herkes için aynı uygulanır.

4- Çoğulculuk: Demokrasilerde farklı görüşlerin, farklı siyasi partiler ile temsil edilmesine çoğulculuk denir. Çok partili siyasal düzenle çoğulculuk uygulanmaktadır.

5- İnsan Haklarına Saygı: Demokratik yönetimler insan haklarına saygılıdır. **Temel hak ve özgürlükler anayasa ile güvence altına alınmıştır**.

6- Katılımcılık: Yurttaşlar ülke yönetimine farklı yollarla katılır, **yönetim kararlarında etkili olmak için sivil toplum kuruluşları kurarlar**.

YÖNETİM BİÇİMLERİ

YÖNETİM BİÇİMİ	FAALİYETLERİ
MONARŞİ (TEK KİŞİ YÖNETİMİ)	❖ Hakimiyetin tek kişide toplandığı yönetim biçimidir. ❖ Yönetimde kral, padişah, hükümdar, imparator gibi isimler yer alır. ❖ Yasa koyma, yargılama, vergi toplama, savaş ve barış'a karar verme yönetimdeki tek kişinin hakkıdır. ❖ Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) örnektir.
OLİGARŞİ (ÇOK KİŞİLİ YÖNETİM)	❖ Hakimiyetin belirli bir grubun elinde olduğu yönetim şeklidir. ❖ Yönetimdeki grup, askeri, siyasi ve maddi bakımdan ileri kişilerden oluşur. ❖ Az sayıda insan yönetimde söz sahibidir. ❖ Cezayir, Irak, Suriye örnektir.
TEOKRASİ (DİNİ YÖNETİM)	❖ Din kurallarına göre hakimiyetin tanrıya ait olduğu yönetim biçimidir. ❖ Yapılan işler tanrı adınadır. Bu sebeple yöneticiler eleştirilemez. ❖ Yönetenler insanlara karşı değil, tanrıya karşı sorumludur. ❖ Vatikan (İtalya Roma şehrinde) örnektir.
CUMHURİYET (HALK YÖNETİMİ)	❖ Egemenliğin kaynağının millete ait olduğu yönetim şeklidir. ❖ Seçim önemli unsurdur. Devleti yönetecek kişiler, seçimle iş başına gelir. ❖ Seçme ve seçilme hakkı millete aittir. ❖ Demokrasinin en iyi uygulandığı yönetim biçimidir.

TÜRKLERDE DEMOKRASİ

YILLAR/DÖNEMLER	OLAYLAR
İslamdan Önceki Türklerde	❖ Türk kültüründe “meşveret” kavramı vardır. Meşveret akıl toplamak demektir. Yani en doğruyu bulmak için birilerine danışılmasıdır. Bu işlem kurultayda yapılırdı. Kurultayda devletin siyasi, askerî ve ekonomik konuları ile ilgili görüşmeler yapılır, kararlar alınır. Kurultaya hakanın eşi de katılırdı.
Türk İslam Devletlerinde	❖ Vakıflar ve şifahaneler insana verilen değeri göstermektedir. Sosyal yardımlarla insana ve diğer tüm canlılara faydalı olmaya çalışan bu kurumlar insan ve hayvan haklarını korumuşlardır.

1808	❖ Sened-i ittifak ile Osmanlı Devleti'nde padişah eyaletlerin ileri gelenleri olan ayanları tanımış ve onlara yetkiler vermiştir.
1839	❖ Anayasal düzenin başlangıcı olan Tanzimat Fermanı ilan edildi. Bu fermanla Abdülmecit kendi gücünün üzerinde kanun gücünün olduğunu kabul etti.
1856	❖ Islahat Fermanı ile Osmanlı Devleti'ndeki Müslüman ve gayrimüslimler eşit hâle getirilmesi amaçlanmıştır. Ancak bu ferman hiçbir zaman uygulanmamıştır.
1876	❖ Osmanlı'nın ilk anayasası “Kanun-i Esasi” yürürlüğe girdi. Padişah II. Abdülhamit Meşrutiyet yönetimine ilan etti. Anayasada kanun önünde eşitlik, kişi dokunulmazlığı, basın özgürlüğü, dilekçe, eğitim, vergi hakkı ve sorumluluğu yer alıyordu.
24 Temmuz 1908	❖ II. Meşrutiyet'in ilanı ile Osmanlı Devleti'nde parlamentar yönetime geçilmiş ve halk seçme seçilme hakkını kullanarak seçimlere katılmıştır.

Mustafa Kemal'in Demokrasi ve Cumhuriyete Katkıları

YILLAR	OLAYLAR
1906	Şam'da Vatan ve Hürriyet Cemiyetini kurmuştur.
1919	Erzurum ve Sivas Kongrelerini toplamıştır.
1919	Millî Mücadele hareketinin ilk yayın organı İrade-i Milliye (Millî İrade) gazetesidir. Sivas Kongresi'nde alınan kararla çıkarılan gazete , temsil heyetinin Ankara'ya gitmesinden sonra yayın hayatına Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye (Millî Egemenlik) adıyla devam etmiştir.
1920	23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açıldı. Yeni devletin ilk anayasası olan "Teşkilatı Esasiye Kanunu" adlı anayasa ilan edildi. Anayasanın en önemli özelliği "millî egemenlik ilkesi" nin kabul edilmesidir.
1923	29 Ekim 1923 tarihinde TBMM'de Cumhuriyet ilan edildi. Mustafa kemal ilk Cumhurbaşkanı seçildi.
17 Şubat 1926	Medeni Kanun'un kabulü (17 Şubat 1926) ile evlilik, boşanma, miras gibi toplumsal olaylarda kadın-erkek eşitliği sağlanarak önemli bir demokratik gelişme gerçekleştirilmiştir.
1930	Türk kadınlarına belediye seçimlerine katılma hakkı verildi.
1934	Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı. 1935'te 17 kadın milletvekili seçildi.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ KURULAN PARTİLER

1- Halk Fırkası: (9 Eylül 1923)

Temeli Sivas kongresinde oluşturulan Anadolu ve Rumeli müdafaa-i Hukuk Cemiyetine dayanan Halk Fırkası'nı 9 Eylül 1923'te Mustafa Kemal kurdu.

Cumhuriyetin ilanından sonra **Cumhuriyet Halk Fırkası** adını aldı. 1950 yılına kadar ülkeyi yönetmiştir. **Cumhuriyet tarihinin ilk siyasi partisidir.**

2- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası: (17 Kasım 1924-3 Haziran 1925)

Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele ve Adnan Adıvar tarafından kurulmuştur. **Başkanı Kazım Karabekir'dir.** Eğitimde milliliği, **ekonomide liberalizmi** savunmaktadır. **Ülkemizin ilk muhalefet partisidir.**

Parti programında **"dini inanç ve esaslara saygılıdır."** ifadesinin vurgulanması inkılap karşıtlarının partide yer almasına neden oldu. Parti faaliyetleri ve bazı üyelerin **"Şeyh Said İsyanı"** ile ilgili oldukları tespit edilince 3 Haziran 1925'te parti kapatıldı. **Böylece çok partili hayata geçiş denemesinin ilki başarısız oldu.**

3- Serbest Cumhuriyet Fırkası: (12 Ağustos 1930-17 Kasım 1930)

Dünyadaki ekonomik bunalımın ülkemizi de etkilemesi üzerine Atatürk'ün teklifi ile Paris Büyükelçisi **Fethi Okyar** tarafından kuruldu.

Cumhuriyet ve inkılap karşıtlarının partinin kuruluş amaçlarından saptığını gören Fethi Okyar kendi isteğiyle partiyi kapattı.

Çok partili hayata geçiş için iki kez deneme yapılmış, ikisi de başarısız olmuştur. Bu durum toplumun henüz çok partili hayata geçiş için hazır olmadığını gösterir.

1946 yılına gelinceye kadar tekrar çok partili hayata geçiş denemesi yapılmamıştır. **Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü** tarafından 7 Ocak 1946 tarihinde **Demokrat Parti** kurulmuştur. Demokrat Partinin katıldığı 1946 seçimlerinden sonra çok partili siyasi hayata geçilmiştir.

Cumhuriyetin Temel Nitelikleri (Anayasa-Madde-2):

Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Vatandaşlar seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Herkesin eşit oy hakkı vardır. **Seçimlerde oylama gizli, oyların sayımı açık** yapılır. Böylece millet sahip olduğu egemenlik hakkını temsilcileri olan milletvekilleri aracılığıyla kullanır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, İnsan haklarına saygılı bir devlettir. İnsan hakları, vatandaşlarımıza anayasal bir hak olarak tanınmıştır.

Demokratik devletlerde egemenliğin kullanılması kısıtlanamaz; bir kişiye, bir zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiç kimse veya hiçbir organ kaynağını **anayasa ve yasalardan almayan bir yetki kullanamaz, uygulama yapamaz.**

Laiklik yalnız din ve dünya işlerinin ayrılması değil **tüm yurttaşların din, vicdan ve ibadet hürriyetinin sağlanmasıdır. Laikliğin en önemli unsurlarından biri de devletin çeşitli dinlerin ve mezheplerin mensupları arasında kanun önünde ayırım gözetmemesidir.** Bu ilke Anayasa'nın 10. maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." şeklinde yer almaktadır.

Sosyal devlet anlayışı vatandaşların hak ve özgürlüklerini koruyan eşitlik ilkesini benimseyen devlet anlayışıdır. Bu anlayıştaki **devlet, vatandaşlarının toplumsal ve ekonomik varlıklarını iyileştirmek için önemli roller üstlenerek bu yolda vatandaşlarına olanaklar sunar.** Sosyal adaletin artırılmasına yönelik çalışır. **Ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan geri kalmış ya da güçsüz insanların da toplumun içinde bulunduğu genel refah seviyesine ulaşması için çaba harcar. Vatandaşların ekonomik ve sosyal gelişimleri için eşit olanaklar sunar.** Türkiye Cumhuriyeti Devleti sosyal devlet anlayışına sahip bir devlettir.

Hukuk devleti: Yetkili devlet organları tarafından ortaya çıkarılan kuralların tümüne hukuk denir. Kanun koyucuların da kanunlara uymak zorunda olduğu sisteme hukuk devleti denilir. Hukuk devletinde yasalar anayasaya uygun olur. **Yasaların anayasaya uygunluğunu Anayasa Mahkemesi denetler. Yasaların yürütülmesini sağlayacak olan yürütme yani idare kurumunu da bağımsız yargı kurumu olan Danıştay tarafından denetler.** Bağımsız mahkemeler bireylerin birbirleriyle ya da devlet kurumları ile olan uyuşmazlıklarının çözümünde görev alır.

Bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde kimseye ayrıcalık tanınmaz, kanunlar karşısında herkes eşittir. Bu duruma hukukun üstünlüğü denir. Ülkemizde yargının bağımsız mahkemelerce yürütülmesi hukukun üstünlüğünü gösterir. Yasama ve yürütme organlarının yargı kararlarına uyma zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk hukukun üstünlüğünün gereğidir.

HUZUR DEMOKRASİ İLE GELİR (6. Öğrenme alanı- 4.kazanım)

Demokrasi, toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun tüm yurttaşların eşit sayıldığı yönetim biçimidir. Demokratik ülkelerde halk, çoğunluğun özgürce seçtiği kişiler tarafından yönetilir.

EĞİTİM HAKKI (İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ (MADDE 26)

Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim mecburidir. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, liyakatlerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

EŞİTLİK HAKKI (İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ (MADDE 1)

Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar.

AYNI HAKLARDAN YARARLANMA HAKKI (İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ (MADDE 2)

Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.

Günümüzde demokratik olarak kabul edilen ülkelerde dahi renginden, ırkından ya da inancından dolayı insanlar, ırkçı muamelelere maruz kalmaktadır. Yabancılar, kendi gibi olmayana karşı yapılan muameleler, insan hakları ihlallerine varan eylemlerin gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Demokratik ülkelerde bu olumsuzlukların yaşanması, antidemokratik uygulamalara örnek teşkil etmektedir.

Bireylerin demokrasi kültürünü kazanmasında; ailede, okulda ve toplumdaki demokratik uygulamalar çok önemlidir.

Aile; evlilik ve kan bağına dayanan toplum içindeki en küçük birliktir. Çocuğun kişilik kazanmasında anne, baba ve diğer aile üyelerinin tutum ve davranışları önemlidir. Demokrasi kültürü açısından bakıldığında ise birey, ailede ne kadar demokratikse toplum hayatında ve devletle ilişkilerinde de o kadar demokratik olur.

Okul; Bireylere demokrasi bilincinin kazandırılmasında eğitim kurumları da önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle okul ve sınıf yönetiminin, okullardaki öğretim etkinliklerinin yani okul kültürünün demokratik olması gerekmektedir.

Aile ve okulda kazanılan demokrasi kültürünün toplumda da devam ettirilmesi gerekmektedir. Bireyin toplumda demokrasi kültürüne etkili ve uygun biçimde katılması için bazı değerleri kazanması gerekmektedir. Bu değerler şu şekilde sıralanabilir:

- İnsan onuruna ve insan haklarına değer vermek
- Kültürel çeşitliliğe değer vermek
- Demokrasi, adalet, eşitlik ve hukukun üstünlüğüne değer vermek

Bir toplumda demokrasi kültürünün yerleşmesi için toplumda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması gerekmektedir. Türk kadını, tarih boyunca toplumdaki yerini korumuştur ancak Türk kadınının siyasi haklarına kavuşması cumhuriyetten sonra gerçekleşmiştir. Atatürk, 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme hakkı; kadınlara, 1933 yılında muhtarlık seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı; 1934 yılında da milletvekili seçme ve seçilme hakkını vermiştir.

DİĞER DERS İÇERİKLERİ İÇİN AŞAĞIDAKİ KANAL LİNKLERİME TIKLAYINIZ.

YOUTUBE ABONE OL LİNKİ:

<https://www.youtube.com/@sosyalhocasimustafa>

İNSTAGRAM HESABIM:

<https://www.instagram.com/sosyalhocasimustafa/>

TELEGRAM HESABIM:

<https://t.me/sosyalhocasimustafakarakus>